

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio XI. De Quarto Decalogi Præcepto. Honora Patrem tuum, &
Matrem tuam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

Q U Æ S T I O XI.

De quarto Decalogi Præcepto

Honorandi Parentes.

EXplanatis præceptis primæ tabulæ, quæ ad Dei dilectionem, & cultum spectant, descendimus ad præcepta secundæ tabulæ, quæ pertinent ad proximi bonum, & amorem. Quia tamen inter proximos parentes sunt proximiores, ideo primum præceptum hujus tabulæ (Exod. 20.) est, *Honora patrem tuum, & matrem tuam, & eris longævus super terram.*

Nomine autem Parentum veniunt etiam omnes, qui carnis cognatione conjuncti sunt, ut Avi, Fratres, Patru, Conjuges, necnon Superiores tam sæculares, quam Ecclesiastici, & ii, qui pro nobis curam gerunt, ut tutores, magistri, procuratores. Quare primo agendum de obligatione filiorum erga parentes. Secundo, de obligatione parentum erga filios. Tertio, de obligatione conjugum ad invicem, necnon de obligatione fervorum, & subditorum erga dominos, & alios superiores.

ARTICULUS I.

De Obligatione filiorum erga parentes.

- I. Filii Parentibus debent Amorem, Reverentiam, Obedientiam, & Subventionem.
 - II. Amor Parentibus debitus consistit in fuga odii, & in exhibitione signorum amoris; necnon in dilectione interna, & formali.
 - III. Reverentia Parentibus debita quid ferat? Et quando ab ea filii deobligentur?
 - IV. Quando graviter peccent filii non obtemperando Parentibus?
 - V. In iis, quæ pertinent ad vitæ statum, tenentur filii consulere Parentes, quamvis non teneantur deinde eorum consilium sequi.
 - VI. Tenentur filii Parentibus subvenire tam in necessitatibus spiritualibus, quam in temporalibus.
- Pars II.*

VII. In gravi necessitate Parentum tenentur filii abstinere ab ingressu in Religionem; necnon in extrema fratrurn, aut sororum. At egredi e Religionem tenentur solum in extrema Parentum necessitate.

VIII. Eodem modo Parentes tenentur ab ingressu in Religionem abstinere in gravi necessitate filiorum, & in extrema egredi.

IN quatuor consistit talis obligatio, seu honor parentibus, videlicet in Amore, Reverentia, Obedientia, & Subventionem tam in spiritualibus, quam in temporalibus. Quare primo filii tenentur amare præ omnibus aliis Parentes, quamvis non præ Deo. Nam Luca 14. dicitur, *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, non potest meus esse discipulus.* Secundo, tenentur revereri illos reverentia interiori simul, & exteriori. Tertio, obedire, (quando tamen non præcipiunt aliquid contra bonos mores,

X res,

res, & salutem animæ) verbi gratia si illis præcipiant vitare pravas amicitias, relinquere ludos prohibitos, &c. Demum subvenire in omnibus eorum necessitatibus.

II. Quæritur nunc primo; In quam consistat amor a filiis debitus erga Parentes?

Respondeo, consistere in fuga odii, & in exhibitione signorum amoris. Unde peccant mortaliter primo, si illos odio prosequantur, aut si malum illis grave excogitent, verbi gratia mortem, ut potiantur hereditate, aut ut liberentur eorum vexationibus, etiam si id desiderent non ut malum patris, sed ut bonum cupientis, ut loquitur Innoc. XI. in propos. 4. damnata; qui etiam damnavit propos. 15., quæ dicit: *Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas*. Secundo, peccat etiam graviter, qui torvis oculis fere semper parentes intuetur, & ita aspere alloquitur, ac si odio haberet; quamvis illos interius diligat. Præterea sicut tenemur diligere proximum actu interno, & formali, ut constat ex thesi decima ab Innocentio Undecimo confixa, quæ habet: *Non tenemur diligere proximum actu interno, & formali*, ita a fortiori tenemur sic Parentes etiam diligere.

III. Quæritur secundo; Quam reverentia Parentibus debeat?

Respondeo, non solum interiorem per recognitionem subjectionis erga illos, & timorem quendam filialem, sed etiam exteriorem verbis, & aliis signis, verbi gratia honorifice loquendo de illis, non detrahendo, caput aperiendo, famulando, ac damna impediendo. Hinc etiam peccant mortaliter, qui maledicta, convicia animo deliberato, & contumelias in parentes etiam mortuos conjiciunt, nisi excusentur ratione parvitatis materiæ,

aut indeliberationis. Peccant etiam mortaliter, qui parentes passim increpant, aspere, & dure tractant, & illos in magnam iram provocant, etiam si re ipsa illi non indignentur; Et qui illos percutit, aut manus elevat ad percutiendum, aut contemnit, nec vult parentes recognoscere (nisi forte sint infames, proditores, hæretici, &c. tunc enim propter bonum commune iusta datur causa dedignationis) Peccat demum graviter filius, si parentem de aliquo crimine, etsi vero, accuset; cum in omni lege prohibeatur filiis accusare, vel testificari contra parentes; exceptis duobus casibus, scilicet Conjuracionis in Patriam ante crimen patratum, & hæresis, ut communiter docent contra Simanchan ex Abulensi apud Trull.; potestque etiam filius agere contra parentem denegantem alimenta.

IV. Quæritur tertio; In quibusnam filiis debeat obedire parentibus?

Respondeo, in omnibus, in quibus est subiectus, itaut graviter peccet in materia gravi, & venialiter in re levi. Unde sequitur peccare graviter filium, qui patri aliquid circa bonos mores præcipienti non obedit, ut circa fugam pravarum amicitiarum, ludorum, nisi parvitas materiæ excuset; quia pater tenetur filium bonis moribus imbuere: Peccat etiam graviter non obediendo in iis, quæ ad domesticam gubernationem spectant, si res sit gravis, ut notat Sanch. lib. 4. cap. 15. Notat tamen Bonac. hic, quod in re levi excusetur etiam a veniali filius inobediens, si pater imperet aliquid non intendens obligare ad obediendum obedientia sibi debita; cum præceptum non obliget ultra intentionem præcipientis; Et ideo in tractatu de Matrim. dicitur, quod uxor denegans viro debitum excusetur a mortali, si vir benevole illud petat, & non ut sibi debitum ex iustitia, seu non inten-

tendens illam obligare ad reddendum sibi debitum.

V. In iis, quæ pertinent ad vitæ statum, non tenetur patri filius obedire, videlicet in materia religionis, aut matrimonii: Et hinc est, quod potest inficio patre statum assumere, si prævideat injuste sibi impediendum: Aliter tenetur ex reverentia debita illum monere, & consulere; quamvis non teneatur deinde ejus voluntatem sequi, nisi ducat indignam, aut malus ex digna timeatur exitus, & scandalum; vel nisi multum expediret, quod ducat dignam, quam pater vult, puta quia cessabunt inimicitia. Quamvis autem graviter peccet filia, (sicut etiam filius) quæ invito Patre vult nubere indigno, non eatenus exhæredari potest, ut fuisse ostendit P. Andreas Zuccherius Societatis Jesu ex Molina, Sanch., & aliis in suis valde commendatis Decisionibus Patavinis de obligationibus Patrum familias Casu 2. Mensis Decembris.

VI. Quæritur quarto; Quando nam filii teneantur subvenire parentibus?

Respondeo, in necessitate tam temporali, quam spirituali eos ad subveniendum teneri. Unde peccant graviter filii primo, si non curent patrem in mortis articulo confiteri, & alia Sacramenta suscipere, aut si impediant, ne testamentum faciat, aut aliquid pauperibus in animæ utilitatem erogat; faciunt enim contra præceptum succurrendi parentibus in spiritualibus. Secundo, si differant solutionem legatorum, & debitorum patris; fieri enim potest, ut notat Bonac., quod ex solutione legatorum a purgatorio ejus anima liberetur. Tertio, si parentum funus non celebrent pro viribus, nec curent corpora sepulturæ mandare, ac preces, & sacrificia pro illis fundere. Quarto, tenentur parentes alere, si non habeant, unde se possint honesta, ac decenti arte sustentare. Quinto, debent invisere parentes infirmos,

aut in carcere detentos, & eorum incolumitati consulere.

VII. Dubium est, an filius teneatur e religione egredi, ut parentibus succurrat?

Respondeo, certum esse, quod teneatur ab ingressu religionis abstinere, dum parentes in gravi necessitate versantur; quia præceptum præferendum est consilio; gravis autem necessitas dicitur, si illi sine ope alterius non possent vivere absque notabili jactura sui status, & conditionis, verbi gratia si nobiles tenerentur mendicare, aut famulari; Et idem dicas, si talis necessitas non sit præsens, sed probabiliter sit futura, ut notat Sanch.; Quæ tamen intelligenda, modo filius manendo in sæculo non incurrat grave periculum salutis spiritualis; quilibet enim tenetur salutem spiritualem propriam temporali proximi præferre. Certum est etiam, solum pro extrema, non vero pro gravi necessitate fratrum, sororum, aliorumque conjunctorum teneri sub mortali ab ingressu Religionis abstinere; quia magis stricte obligat præceptum subveniendi parentibus, quam aliis. Certum est tertio, teneri in his casibus filium e novitiatu egredi, cum militet eadem ratio. Verum ad egrediendum e religione solum tenetur, quando necessitas parentum est extrema, non vero quando est gravis, ex Sanch. apud Bonac.: Tenetur quidem in necessitate extrema, nam si extraneus, verbi gratia, in puteum cadat, & solus religiosus subvenire possit, ad id tenetur etiam Prælate invito; ergo a fortiori si pater sit in extrema necessitate; Non tenetur tamen in gravi, quia res uni tradita non potest extra necessitatem extremam illi auferri, & alteri tradi.

VIII. Quod diximus de filiis relate ad parentes existentes in necessitate, dicas de parentibus relate ad filios in eadem necessitate existentes. Quare

non possunt parentes ingredi religionem, si filii sint in gravi necessitate, aut non habeant necessaria ad educationem, quia parentibus incumbit illis providere: Tenentur vero e religione egredi in extrema necessitate filiorum, deferendo tamen habitum, & observando vota, & praecepta religionis eo modo, quo commode fieri potest; sublata vero necessitate extrema tenentur ad religionem regredi.

Demum in iis casibus, (de quibus articulo sequenti,) in quibus pater potest exheredare, & alimentis privare filios, non tenentur filii patrem sustentare.

ARTICULUS II.

De Obligatione Parentum erga filios.

- I. Tenentur parentes bono spirituali, & temporali filiorum multipliciter prospicere; & si ad eorum emendationem est necessarium, possunt percutere etiam in Sacris constitutos.
- II. Mater solum tenetur lactare, & educare filium usque ad tertium annum, nisi pater sit impotens ad alendum filium. In defectum parentum tenentur Avi, deinde Avia. Si divites exponant filios Hospitali, tenentur huic expensas compensare.
- III. Plurima causa a Doctoribus assignantur, ob quas potest Pater filium exheredare.
- IV. Si filia contra voluntatem Patris nubat indigno, non potest exheredari.
- V. Num Pater filio, quem exheredare potest, teneatur alimenta prestare ad vitam sustentandam?
- VI. Quid veniat nomine alimentorum, qua Pater tenetur filio prestare? Num teneatur etiam alere uxores filiorum, & filia spuria dotem constituere?
- VII. Obligatio, quam habent parentes alendi filios, transit ad heredes; Sic-

ut etiam si bona parentis donentur Monasterio, aut addicantur fisco.

VIII. Quinam debet filium alere, si dubitetur num sit filius Petri, an Pauli? Et Pater patratus a Patre, an a filiis alendus est?

I. **P**arentes jure naturae tenentur curam filiorum gerere; Unde peccant graviter primo, si non curent, quantum in se est, ut praecepta Dei, & Ecclesiae observent, a mortali saltem abstineant, & necessaria ad salutem addiscant, verbi gratia symbolum, orationem dominicam, &c. Secundo, ex Azor., & Reginald. si non faciant sumptus necessarios, ut filii studia literarum, aut artem aliquam addiscant, prout reliqui ejusdem conditionis facere solent. Tertio, si malo exemplo, & consiliis filios depravent, aut si non avertant occasionem peccandi, verbi gratia si permittant inter sponsum, & sponsam de futuro tactus impudicos; aut si filiabus permittant amatorem ad malum finem; Immo etiam si absque rationabili causa a bono revocent, ut ab ingressu in religionem, a votorum impletione, &c.; necnon si cogant ad matrimonium contrahendum; Et excommunicationem incurrunt latam a Trident. sess. 24. cap. 18. si filias cogant ad ingrediendum in religionem, vel ab ea retrahant vi, fraude, injuria.

Quarto, peccant etiam, si non objurgent, aut castigent filios, quando id est necessarium ad eorum emendationem; possunt enim moderate percutere etiam filium Clericum; & ex Bonac. contra Tolet. etiam in Sacris constitutum. Quinto, si non dent filiis etiam illegitimis, & adoptivis necessaria alimenta, & filiabus dotem; nisi tamen detur justa causa exheredandi, & alimentis privandi. Demum, si non adhibeant saltem mediocrem diligentiam ad acquirenda bona, quibus

bus filii juxta propriam conditionem alantur; Et ut sufficientem habeant hereditatem post mortem patris. Dicitur enim 1. ad Corinth. 12. *Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis.*

II. Quæritur nunc primo; Ad quid mater teneatur erga filios?

Respondeo, per se loquendo solum teneri educare, & lactare filium etiam spurium usque ad triennium, modo ipsa lacte non careat, aut justam causam non habeat non lactandi, ex leg. *Nec filium*, Cod. *De patria potestate*; Excepto autem lacte, nihil aliud tenetur mater filiis præbere, nisi tamen pater sit impotens ad alendum filium; tunc enim tenetur mater etiam post triennium, & in defectu matris Avia, & in horum defectu Avia. Quare ex Azor., & Navar. peccat saltem venialiter, si proprio lacte mater filium suum non lactet, nisi justa causa excuset; ut si mater sit imbecillis, aut nobilis, quam ex more patrio id dedecet; tunc enim tenetur bonam illi nutricem quærere. Peccat vero graviter parentes, si sine justa causa exponerent filios hospitali; si vero adsit causa, videlicet vel gravis necessitas, vel periculum infamiae, non peccant. Si tamen divites sint, tenentur expensas hospitali restituere, quia hospitalis domus non est instituta ad alendos filios divitum, ut communius docent contra Henr.

III. Quæritur secundo; Quanam sint causae negandi alimenta, & exhæredandi filios?

Respondeo, plurimas communiter assignari ex Sanch., Bonac., & aliis, videlicet si filius graviter in patrem manus injiciat, si contumelia gravi afficiat, si fiat hæreticus, si histrio, aut gladiator, si cum maleficis intermiscat se, si prohibeat patrem testari, si eundem accuset extra casum hæresis, aut conjurationis in Patriam, vel Princi-

pem; si infidietur vitæ patris, si ejusdem uxorem, hoc est novercam suam violet, aut ejus concubinam; si requisitus a patre in carcere incluso noluerit esse fidejussor; si patrem in judicium deserat cum ejusdem gravi detrimento; si patre offerente dotem filia minor viginti quinque annis luxuriose vivat; si parentis furiosi curam negligat; si eundem captivum non redimat, cum possit.

IV. Dubium est primo; An si filius committat aliud crimen simile, aut majus enumeratis, possit pariter exhæredari?

Negat Molin. cum Juristis communius, quia in Authentica dicitur, quod præter causas enumeratas nulli liceat alias ingratitude causas exponere. At Bonac., Reginald. cum Theologis communius affirmant, quia lex ad similia trahi potest; præsertim cum similis, aut gravior causa existit, ut loquitur Azor. part. 2. lib. 2. cap. 19. quæst. 6. Illud certum est, quod si filia nubat indigno contra voluntatem patris, non possit exhæredari, ne præjudicetur libertati matrimonii.

V. Dubium est secundo; An propter causas adductas non solum possit filius exhæredari, & privari alimentis, sed etiam omnibus necessariis ad vitam sustentandam?

Affirmat Molin., quia filius non habetur tunc pro tali; unde solum, sicut ceteri in extrema necessitate constituti, adjuvandus est; Covar. vero benignius docet teneri patrem necessaria alimenta præstare, quia ille non amittit ob culpam esse physicum filii, atque adeo in patre aliqua major obligatio residet, quam in aliis.

VI. Quæritur ultimo; Quid veniat nomine alimentorum, quæ pater tenetur præstare filiis? & utrum obligatio alendi filium transeat ad hæredes?

Respondeo, nomine alimentorum venire victum, vestitum, lectum, ha-

bi-

bitationem, medicinas, sumptus ad filii institutionem, & disciplinam, & alia ad vitam necessaria, juxta personae conditionem.

Ex Molin. autem contra Bonac. veniunt etiam expensae funeris, si filius decedat, & expensae competentes pro anima defuncti. Ex Sanch. vero lib. 4. disp. 26. pater non solum tenetur alere filios, sed etiam eorum uxores, quia in leg. *Si quis*, ff. *de liberis agnoscendis* dicitur, quod pater teneatur filiorum onera sustinere: Proinde tenetur filiae etiam spuriae constituere dotem, quae vicem alimentorum gerit.

VII. Haec autem obligatio alendi filios procul dubio transit ad haeredes illius, qui hanc obligationem habebat. Quare si quis sua bona Monasterio reliquit, tenetur Monasterium filios illius alere; Et eadem est ratio, si ob crimen parentis ejus bona fisco addicantur; quia non debent filii privari alimentis jure naturae debitum ob culpam patris. Quando tamen filius alimentis aliunde, quam a patre petitis, se sustentavit, non tenetur pater in foro conscientiae ad restitutionem; quia filio debentur alimenta solum in subsidium, ut vivat; Quare cum aliunde vixerit, non tenetur pater alimenta in praeteritum debita reddere, ut notant Reginald., & Bonac.; nisi tamen filius ob id contraxerit debita; ut probabiliter limitat idem Bonac.

VIII. In dubio autem, an Petrus sit filius Titii, vel Caji, probabiliter ex Tambur. lib. 1. cap. 3. §. 7. neuter tenetur illum alere; probabilius tamen videtur, quod uterque in solidum. Quod si uxor rem habeat cum marito, & cum adultero, hic non tenetur prolem alere in dubio, an sit ab ipso genita. Demum si quis sit paterpatrus, seu habeat simul filios, & patrem, probabilius alendus est a patre, quam a filiis, ut multi docent contra

nonnullos apud Dian. part. 10. tract. 13. resol. 13.

ARTICULUS III.

De Obligatione Conjugum ad invicem.

- I. *Etiam vir debet uxori praeter amorem, obedientiam in iis, in quibus est subjectus, & honorem.*
- II. *Potest vir objurgare, & leviter percutere uxorem, si sit spes emendationis; at nequit sine gravi culpa illam graviter percutere.*
- III. *Secundum se tenetur vir alere uxorem, quamvis illam duxerit indotatam.*
- IV. *Num. teneatur illam alere, quando ob utriusque culpam ab eorum coecef sit?*
- V. *Aliquando tamen uxor tenetur virum alere.*
- VI. *Majorem debet amorem, reverentiam, & obedientiam uxor viro, quam uxor viri, quippe qui est caput mulieris; unde tenetur uxor virum sequi: Sed quid si partum intercedat non mutandi locum?*

I. **Q**uaritur primo; An vir debeat uxori, praeter amorem, etiam obedientiam, & honorem?

Respondeo, debere illi obedire in iis, in quibus est subjectus; ex mutua enim conjugum obligatione fit, ut uterque teneatur ad arbitrium alterius debitum reddere; Consequenter debet uxori etiam honorem, quia honor debetur ratione superioritatis, & excellentiae; uxor autem aliqualem habet superioritatem, ut diximus, erga virum, habetque propriam excellentiam.

II. Hinc sequitur, peccare graviter maritum primo, si verba infamatoria proferat in uxorem, etiamsi sine animo infamandi, dummodo cum plena adver-

advertentia; Sicuti etiam si graviter illam verberet, cum non sit serva, sed focia; Quamvis possit aliquid discrete contra eam proferre, & moderate tantum verberare, juxta conditionem personæ, quando est spes emendationis. Secundo, peccaret graviter, si impedimentum illi sit ad observantiam præceptorum Dei, & Ecclesiæ sine justa causa. Tertio, si sine justa causa non cohabitaret cum illa longo tempore ipsa invita: Est autem legitima causa, si domus negotia magni momenti tractet, si timeat sibi aliquod grave damnum, dum est in civitate, si ex præcepto Superioris absit. Verum si spes redeundi ad Patriam tollatur, debet uxorem secum adducere.

III. Quæritur secundo; An vir teneatur uxorem alere?

Respondeo affirmative; ad hoc enim recepit dotem: Quod si pauperem duxit sine dote, sibi imputare debet vir, quod duxerit indotatam: Quare peccat graviter negando illi alimenta, modo alere possit, aut is, qui dotem promissit, non sit in mora culpabili solvendi dotem, aut nisi dos perierit culpa ipsius, qui solvere dotem tenebatur, aut nisi dos perierit culpa ipsius uxoris, aut demum nisi uxor sua culpa a mariti consortio recesserit; nam ex leg. *Julius ff. de actione emptoris, Qui non facit, quod debet, non recipit, quod oportet.*

IV. Dubium est; An uxor sit a viro alenda, quando utriusque culpa recessit a consortio illius?

Respondeo, ex Sanch. inspiciendum esse, cujus sit ultima culpa, nam si ob utriusque culpam recessit, & deinde vult uxor reverti, nec vult vir, tenetur hic alere, quia ultima culpa est viri; Quod si uxor ob favitiam viri recessit, & deinde oblata sufficienti securitate suavis tractationis in posterum, non vult uxor reverti, illam alere non tenetur; quia poenitentia vi-

ri purgat delictum, & perinde se habet, ac si propria sponte uxor recesserit.

V. Quæritur ultimo; An uxor pariter teneatur aliquando virum alere?

Respondeo, debere, quando scilicet presso ex inopia viro, ipsa habeat, quomodo illi succurrat, sive ex bonis dotalibus, sive ex paraphernalibus, sive aliis, cum hoc postulet nexus conjugalis; etiamsi maritus sua culpa treribus sit addictus, aut sit infirmus; modo sua culpa non recesserit ab uxore, nec velit redire.

VI. Sicut autem diximus debere virum uxori præstare amorem, reverentiam, & obedientiam in iis, in quibus est subjectus, pariter debet id uxor viro; & a fortiori, quia vir est superior, & caput mulieris. Unde sequitur primo, peccare graviter, si notabiliter sit inobediens in iis, quæ spectant ad bonos mores, & ad familiæ gubernationem, cum in iis viro sit subjecta. Secundo, peccat etiam, si maritum in gravem iram, vel blasphemiam provocet, cum id obstat reverentiæ, & amoris debito. Tertio, peccat etiam, si maritum alio pergentem sequi recuset sine justa causa; qualis esset periculum mortis, aut peccati: Vel si maritus post matrimonium fieret vagus; vel si pactum intercessisset non mutandi locum; (quamvis si justa causa superveniat mutandi locum, ut esset morbus, inimicitia, &c., tenetur uxor non obstante pacto maritum sequi.) Quarto, peccat, si reddere debitum recuset. Quinto, si jus gubernandæ domus sibi arroget; quamvis excusetur, si vir sit prodigus, aut si sit morosus, nec velit concedere, quæ in utilitatem familiæ redundant; Demum debet uxor tolerare mariti defectus; cum id ferat amor, & reverentia debita.

ARTICULUS IV.

De Obligatione Dominorum, Superiorum, & Principum relate ad subditos, & ad invicem.

- I. Mancipia tenentur cum periculo vite dominum defendere.
- II. Servis in bello iusto captis licitum est fugere, si non dederint fidem non fugiendi.
- III. Quicquid servus acquirit, domino acquirit, si de consensu domini non habeat peculium.
- IV. Famuli non tenentur, sicut tenentur servi, dominum defendere cum vite discrimine. Num debeatur famulo salarium, si diu aegrotat?
- V. Num Superiores, Magistri, Parentes possint moderate ad correctionem verberare etiam in Sacris constitutos?
- VI. Quomodo se gerere debet Herus erga famulos? Num possit illos aegrotantes mittere ad Hospitale subtrahendo mercedem? Ecclesia Clericis aegrotantibus non denegat distributiones.
- VII. Religiosi non tenentur obedire Prae-latis suis in iis, quae sunt aut supra regulam, aut praeter regulam.
- VIII. Praelati tenentur ad residentiam, & ad dispensandos redditus Ecclesiasticos superfluos congrua sustentationi in usus pios.
- IX. Parochus quomodo debeat provide-re de Vicario, si non resideat ex iusta causa?
- X. Subditi erga Principes laicos ad quid tenentur?
- XI. Ad quid vero Principes laici erga Vassallos?
- XII. Peccat Princeps, & ad restitutionem damni secuti tenetur, si ad Officium Gubernatoris, vel Iudicis promoveat ineptos.
- XIII. Peccat etiam plerumque graviter,

& contra fidelitatem erga Rempublicam, & contra iustitiam distributivam, si ad haec Officia promoveat dignos, omissis dignioribus, seu Reipublica utilioribus.

XIV. Officia saecularia solus Princeps summus potest aliquando moderate vendere, idque propter Reipublica utilitatem, non ob privatum commodum.

I. **Q**Uaeritur primo; Ad quid tenentur servi, seu mancipia erga dominos?

Respondeo, teneri primo ad honorem, itaut graviter peccent, si contemnant, irrideant, &c. Secundo, ad obedientiam in iis, in quibus sunt subiecti, itaut graviter peccent, si in rebus magni momenti non obediant. Tertio, debent conservare pro viribus res domini. Quarto, in aegritudine domini debent illi procurare Sacramenta, si desint propinquiores. Quinto, debent defendere a malis gravibus imminentibus dominum, etiam cum periculo propriae vitae.

II. Dubium est; An liceat servis in bello iusto captis fugere?

Respondeo, probabile esse, quod liceat, ex Azor., Trull., & aliis, dummodo non dederint fidem non fugiendi; Sicut reis licet fugere a carcere citra vim custodi adhibitam, vel fraudem. Ratio est, quia sicut jure gentium facti sunt servi, ita consuetudo, & tacitus consensus populorum dat iis jus fugiendi.

III. Dubium est secundo; An si donentur centum servo, hic acquirat eorum dominium?

Respondeo, servum habere posse peculium de consensu tantum domini. Quare sine hoc consensu ea centum absolute donata evadunt domini, quia quicquid servus acquirit, domino acquirit; si tamen sub ea conditione donentur, quod non perveniant ad

ad dominum , non evadunt domini , ut notat Trull. l. 4. in decal. cap. 2. d. 4. Less. & alii.

IV. Quæritur secundo ; Ad quid teneantur famuli erga heros ?

Respondeo , teneri sicut servos ad honorem , obedientiam , & ad operas suas ; serviendo scilicet , impediendo damnum domini , & illum defendendo , quamvis non cum periculo propriæ vitæ , nisi ad id specialiter sint conducti , & dominus non temere se ingerat in pericula . Notandum tamen , quod si famulus conducatur per annum , verbi gratia , & per aliquot menses ægrotet , non debeat operas supplere post annum ; quia in ea promissione operarum censentur excepti casus fortuiti . Præterea dominus non debet famulo ægrotanti salarium , quando non conducitur ad tempus determinatum , nisi ægrotatio sit per modicum tempus , videlicet per unam , vel alteram hebdomadam , idque ex æquitate , nisi aliud in pactum sit deductum , aut aliud ferat consuetudo approbata .

V. Quæritur tertio ; Ad quid Superiores erga subditos , & domini erga servos , & famulos teneantur ?

Respondeo , dominos , & superiores erga servos , famulos , ac subditos teneri eorum curam gerere , cum sint eorum caput , & parentum vices gerant : Quare si notabiliter negligant eorum salutem , peccant graviter ; cum Apost. 1. ad Timoth. 5. dicat : *Si quis suorum maxime domesticorum curam non habet , fidem negavit , & est infideli deterior .* Hæc autem obligatio ad tria capita reducitur . Primo , ad honestam sustentationem . Secundo ad institutionem in rebus fidei . Tertio , ad correctionem non solum fraternam , sed etiam domesticam , cum opus est , idest ad verberationem ; possunt enim univèrsim Superiores tam Sæculares , quam regulares , parentes ,

Pars II.

ac magistri verberare moderate subditos , etiam in Sacris constitutos , ex gravi causa ; cum possint uti mediis ordinatis ad salutem subditorum . Si tamen modum excederent , incurrerent excommunicationem : Et quamvis Tolet. neget apud Trull. posse etiam patrem verberare filium in Sacris constitutum , id tamen permittit Bonac. Et Molin. disp. 228. observat , etiam seniores posse moderate percutere pueros pro suis excessibus , dum ipsorum propinqui , aliive , quorum curæ subduntur , præsentés non sunt , nec est periculum scandali , & rixæ . Fratres etiam , & patrum sorores , & nepotes verberare moderate ad correctionem possunt , si ipsorum cura sibi commissa sit , & vices parentum gerant .

VI. Herus tamen erga famulos prospicere tenetur salutem tam corporis , quam animæ , ac pretium conventum illis dare . Quod si famulus ægrotet , debentur illi modicæ necessariæ expensæ juxta usum , qui talem obligationem interpretatus est ; ut notat Filiuc. apud Trull. (quamvis præcisâ consuetudine in contrarium possit mercedem subtrahere .) Si vero morbus sit gravis , poterit illum ad hospitale mittere , cum non teneatur dominus huic famulo subvenire , nisi in extrema , vel gravi necessitate . Ecclesia tamen concedit Clericis ægrotantibus distributiones , ne alii a Sacro ministerio deterreantur . Utrum autem teneatur dominus ejicere famulum , quem ne verberibus quidem moderatis potest corrigere ? dicendum , quod teneatur , si probabiliter existimet meliorem evasurum ; quod si timeat pejorem reddendum , non tenetur ejicere .

Ex dictis sequitur , peccare graviter dominos primo , si famulis , aut servis occasionem peccandi permittant ; sicut etiam si non curent , ut a peccatis abstineant , ut tempore præscripto confiteantur , & communent , ut jejuent ,

Y

nent, ut doctrinam christianam addiscant. Secundo, si absque justa causa impedimento illis sint, ne missam audiant, vel in causa sint, ut ferviliter die festo laborent. Tertio, si illos gravibus injuriis afficiant, ut si appellent Canes, diabolos, &c.

VII. Quæritur quarto; Ad quid teneantur Clerici, & Religiosi erga Prælatos suos?

Respondeo, ad amorem, obedientiam, reverentiam, & defensionem. Debent tamen solum in iis, quæ ad proprium statum pertinent, obedire; puta si præcipiat Episcopus Clerico, ut Romam adeat pro negotiis Ecclesiæ, ut reum excommunicet, &c.: Religiosi vero subditi ex D. Th. in 2. dist. 44. quaest. 2. art. 3. debent Superioribus obedire in iis, quæ necessaria sunt ad exequendum, quod in regula continetur, & in iis, quæ imponuntur pro culpis contra prædicta. Quare non tenentur ex Sylvest. obedire in iis, quæ sunt vel supra regulam, ut si Prælati præcipiat jejunia, & disciplinas supra perfectionem regulæ; vel in iis, quæ sunt præter regulam, ut si præcipiat impertinentia, & indifferentia, puta aspicere aves volantes, tollere festucam, &c.; vel in iis, quæ sunt contra regulam, ut si præcipiat inobservantias, &c.

VIII. Quæritur quinto; Ad quid teneantur Prælati, & Superiores Ecclesiastici erga Clericos, & alios subditos?

Respondeo, Episcopos etiam de jure divino, ut communius docent, teneri ad residentiam, itaut si intra annum ultra tres menses sive continuatos, sive interpolatos a sua Ecclesia absint sine justa causa, non faciant suos fructus respondententes tempori absentia, atque adeo teneantur statim illos restituere, vel dare fabricæ Ecclesiæ, aut pauperibus loci, quin possint eos erogare in fabricam bene-

ficii, aut aliis pauperibus, quam illius loci; sicut possunt Beneficarii omittentes culpabiliter horarum recitationem. Secundo, tenentur Episcopi dispensare suos redditus pauperibus, subtractis iis, quæ ad decentem victum, vestitum, & ornamentum domus pertinent, ex cap. *Si privatus* 12., quaest. 1.

IX. Parochus tenetur etiam reside-
re, itaut non faciat fructus suos si sine justa causa per multum tempus absit; Si tamen detur justa causa, & absentia sit longa, hoc est ultra duos menses, requiritur licentia Episcopi, ut docent communiter cum Navar., & Azor. Verum, ut absit per bimestre sibi a Tridentino permissum, Palaus putat requiri pariter Episcopi licentiam; quod negant Navar. Azor. Sà, Rodriq. Qua in re verius consulenda est praxis uniuscujusque regionis; ut diximus in Opusculo de Beneficiis Ecclesiasticis quaest. tertia artic. 2. Quando autem Parochus ultra octo, vel novem dies absit, debet Episcopus providere illi de Vicario; Si vero per sex, vel octo dies absit, poterit ipse suum vicarium constituere, sic declarante consuetudine. Nec requiritur præter justam causam licentia Episcopi pro absentia hujus brevis temporis: Alias Episcopi, & Parochi obligationes vide in laudato opusculo, & apud Summistas.

X. Quæritur sexto; Ad quid obligentur subditi erga Principes laicos?

Respondeo, Vassallorum quinque esse præcipuas obligationes. Primo, ut in rebus justis debeant esse Principi subditi, unde acceptare debent ejus justas, & honestas leges. Secundo, ut cogi possint aliquando ad aliquid agendum cum periculo vitæ, & sub pœna mortis, quando scilicet id expedit ad conservationem Reipublicæ. Tertio, ut teneantur legibus etiam

iam civilibus obedire sub mortali, quæ scilicet respiciunt bonum Communis, ut est, verbi gratia, lex taxans pretium rerum, vel irritans contractus, vel lex de non asportanda pecunia, frumento, armis, &c. Pal. tamen apud Dian. part. 3. tract. 6. resol. 90., & part. 5. tract. 5. resol. 49. putat non esse peccatum mortale transgressionem harum legum, nisi quantitas pecuniæ, vel mercium, quæ asportantur, pertingat ad centum aureos; quia per minorem quantitatem non pateretur Respublica grave damnum: Quamvis Sanch. lib. 1. cap. 4. sit rigidior, quia non debet attendi quale damnum in Republica sequatur uno tantum contraveniente, sed quale si multi contraveniant, & communiter id fiat. Verum putat Reginald. probabiliter, & alii apud Dian. part. 1. tract. 10. resol. 17., quod lex pœnalis non obliget sub reatu peccati mortalis, etiamsi sub pœna capitis aliquid prohibeat. Quarto, tenentur subditi suum Principem ab hostibus defendere, & pro eo, si opus sit, vitam profunderere. Demum debent justas gabellas solvere; unde juxta communioem, & probabiliorem opinionem peccant mortaliter, qui fraudant gabellas; quamvis Lefs., & Bonac. apud Dian. loc. cit. resol. 19. putent istas habendas esse ut leges pœnales; Licet enim jure naturali debeantur gabellæ, tamen qui eas fraudat, non vult legem naturalem transgredi, sed cum ea lex sit pœnalis, ejus arbitrio relinquitur, vel gabellam solvere, vel exponere se periculo pœnæ cum notabili Principis emolumento, quando pœna est pecuniaria.

XI. Quæritur ultimo; Ad quid teneantur Principes erga Vassallos laicos?

Respondeo, virtutes Principis proprias esse octo, Clementiam, Mansuetudinem, Liberalitatem, Justitiam, Fortitudinem, Prudentiam, Magnifi-

centiam, & Magnanimitatem: facile autem peccare potest Princeps in immodica regnandi libidine, usurpando aliena, & indicendo bellum injustum, in non subveniendo pauperibus, in non reficiendis, & custodiendis viis publicis, in non tollendis pravis consuetudinibus ludorum, usurarum, & aliorum contractuum injustorum, in condendis legibus potius ad privatum, quam ad commune bonum, in cogendo ad aliquod matrimonium.

XII. Petes tamen primo; An peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem Princeps assumendo ad gubernationem minus aptos?

Respondeo cum communi peccare mortaliter, si assumat ad officium Gubernatoris, vel Judicis ineptos, vel qui existimantur male illud administraturi; in quo casu, ut notat Lefs. lib. 2. cap. 32. tenetur Princeps ad restitutionem damni secuti, quia ex lege justitiæ ratione sui muneris tenetur procurare aptos ministros; propter hoc enim tributa accipit.

XIII. Præterea ex Sot., & aliis apud Trull. lib. 4. cap. 1. dub. 10. peccat plerumque mortaliter, si ad hæc officia Princeps assumat aptos, omisis aptioribus; tum quia facit injuriam aptiori; tum etiam quia facit contra fidelitatem Reipublicæ debitam, ex qua constituere tenetur ministros maxime idoneos, non secus ac œconomus ex fidelitate debita domino debet conducere operarios maxime aptos: Quamvis Princeps in hoc casu ad restitutionem relate ad digniorem non teneretur, quia non faceret contra justitiam commutativam, sed contra distributivam; quod peccatum dicitur Acceptio personarum, quia scilicet in distribuendis bonis communibus spectatur aliqua conditio personæ: nihil faciens ad distributionem; hoc autem ex natura sua est peccatum mortale in materia

gravi, quia cum injuria proximi præfertur minus dignus digniori.

Neque dicas, Deum dona suæ gratiæ distribuere præferendo sæpe peccatores justis. Nam Deus ex duplici capite non est acceptor personarum, primo, quia distribuit bona sua, non bona communia, ad quæ quisquam jus ullum habeat. Secundo, quia non præfert indignum digno ob aliquam conditionem personæ, quam spectet, sed ob justissimas causas, nempe ut ostendat se gratis dare, & nemini esse debitorem donorum.

XIV. Petes secundo; An possit Princeps vendere officia secularia sui status?

Respondeo ex Lefs. loc. cit. dub. 4. posse moderate vendi, non quidem ratione oneris, quod habent, vel ratione justî stipendii, quod meretur tale onus; sed ratione eminentiæ, ob quam in Republica officialis honoratur, necnon ratione occasionis lucrandi, & ratione excessus stipendii ultra debitum: cum hæc omnia sint res humanæ, non spirituales, & pretio æstimari soleant.

Tria tamen notat Lefs. ex D. Th. in Opusc. ad Ducissam Brabantia cap. 21.; Primum est, auctoritatem vendendi hæc officia esse solum penes Principem supremum, hoc est penes Reges, aut Rempublicam liberam. Ratio est, quia hæc sunt dona Reipublicæ; ergo eorum dispensatio ad supremum Principem pertinet, vel ad ipsam Rempublicam, si sit juris sui; Unde Principes inferiores, etsi Magnates sint, ea vendere non possunt, nisi vel ex concessione Principis supremi, vel ex præscriptione. Secundum est, non expedire, ut a Regibus ea officia vendantur, & plerumque esse illicitum, & perniciosum. Ratio est, quia si vendantur, facile præferuntur dignioribus magis divites; & hi, qui pecunia consecuti

sunt officia, intendunt potius pretium recuperare, ac ditescere, quam Reipublicæ bonum; præsertim si pretio immoderato empta sint. Tertium est, hanc venditionem non debere fieri, nisi ob Reipublicæ necessitatem, vel utilitatem, & non in proprium commodum supremi Principis. Ratio est, quia hæc officia non sunt bona propria Principis, ut tributa, sed sunt bona Reipublicæ communia, quorum administrationem, & collationem populus commisit Principi ratione communis utilitatis; ergo solum propter bonum commune vendi possunt.

ARTICULUS V.

De obligatione diligendi proximum.

- I. Tenemur proximum diligere etiam actu interno, & formali.
- II. Etiam peccatores diligendi sunt, ac etiam inimici actu interno, & formali amore prosequendi. Non tenemur tamen per se loquendo illos salutare, si scandalum abis.
- III. Non tenemur actionem coram Judice omittere, ut offensor satisfactionem præbeat pro injuria, & damnis illatis. Quid si sponte exhibeat ipse satisfactionem?
- IV. Quonam ordine proximus diligendus est? Diversus ordo servandus in necessitate extrema, vel gravi, ac extra necessitatem.
- V. Quanam sint peccata omissionis, & commissionis, quæ charitati erga proximum adversantur?
- VI. Explicanda est in confessione species mali, quod vis proximo inferre, non tamen species mali, quam proximo desideres.
- VII. Adversantur charitati erga proximum non solum Odium, sed etiam Indignatio, & Ira; qui tamen a-

Etus

Etus licite cum moderatione debita exerceri possunt.

VIII. Adversantur etiam Discordia, Contentio, Rixa, Seditio, (qua a Bello, & a Schismate differt) & Scandalum.

IX. Non est peccatum contra charitatem scandalum acceptum, sed Scandalum datum.

X. Scandalum Activum aliud est directum, aliud indirectum: Scandalum passivum aliud est Pusillorum, aliud Pharisaeicum.

XI. Scandalum directum semper est peccaminosum; at non semper scandalum indirectum; quod cum nonnullis limitationibus permitti potest.

XII. Quenam dicantur actiones licite, quamvis cum iis materialiter cooperemur cum peccato proximi?

XIII. Sine causa permitti non potest scandalum acceptum, ne pharisaeicum quidem.

XIV. Ad vitandum scandalum Pusillorum omitti aliquando potest nonnullorum preceptorum observantia.

XV. In pluribus casibus abesse potest peccatum scandali, quamvis coram aliis peccetur.

XVI. Num aperienda sit in confessione species peccati, ad quod inducitur proximus, qui scandalizatur.

I. **U**T altius dignosci possit, quanam pacto Parentes, ac Superiores honore, ac amore prosequendi sint, inquirimus hic, quanam dilectione teneamur proximum prosequi? Et quando teneamur illi in suis necessitatibus sive spiritualibus, sive corporalibus subvenire? Cum enim strictior sit obligatio erga Parentes, ac Superiores, quam erga proximum, ex iis, quae teneamur erga proximum exhibere, facile est dignoscere, quid erga Parentes debeamus. In hoc autem articulo agemus de dilectione erga proximum debita, ac de vitis,

qua charitati erga proximum adversantur: In sequenti vero agemus de obligatione subveniendi proximo in suis necessitatibus.

Quæritur itaque primo; Utrum, & quonam pacto teneamur proximum diligere?

Respondeo, de fide esse, quod proximus sit diligendus; dicitur enim Deuteron. 6. *Diliges proximum tuum sicut teipsum*: Et Joan. 12. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*. Quinimo proscripita est ab Innoc. XI. thesis 10. dicens: *Non tenemur diligere proximum actu interno, & formali*; necnon undecima, quæ habet: *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos*. Obligat autem tale præceptum ex Bagnez semel in anno; & ex Trull. cum aliis tenemur pariter, quando urget tentatio odii contra proximum, quæ aliter superari non potest; Sicut etiam in aliis eventibus, in quibus sub mortali tenemur illi auxilium ferre.

II. Hinc sequitur primo, diligendos esse non solum justos, sed etiam peccatores; etenim quicumque est capax beatitudinis, dicitur esse proximus noster; & recta ratio dicitur, illis faciendum esse, quod nobis fieri cupimus, juxta illud Christi Domini, *Quicumque vultis, ut faciant vobis homines, eadem vos facite illis*. Solum damnati non debent diligi ex charitate; tum quia non sunt proximus noster; tum etiam quia recta ratio non dicitur, ut illis velimus beatitudinem, a qua sunt perpetuo exclusi.

Neque dicas, a Davide peccatores esse odio habitos, cum Psal. 18. dicat: *Iniquos odio habui*; & alibi, *In matutinis interficiebam omnes peccatores terra*; Nam David in peccatore solum odio habebat peccatum ex amore non solum Dei, sed etiam ipsius peccatoris: Etenim ex amore proximi pro-

ve.

venit, ut odio habeamus id, quod ei malum est.

Sequitur secundo, non solum amicos, sed etiam inimicos esse diligendos, & quidem amore interno, & non solum per actus externos, ut diximus; præsertim quia Matth. 5. dicitur: *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, & benefacite iis, qui oderunt vos.* Et ad Roman. 12. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi; & in hoc imitamur Patrem nostrum, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos.* Notandum tamen ex hoc Christi Domini præcepto non teneri nos exhibere inimicis specialia signa benevolentiae; non enim propter offensam nobis factam efficiuntur melioris conditionis, quam reliqui. Unde fit teneri nos quidem non solum ad non odio habendum inimicum, sed etiam ad non præbendum signum ullum odii; denegando illi communes salutationes, quibus omissis præberetur signum odii, ac non teneri nos per se loquendo specialiter salutare inimicum, illum alloqui, & familiariter cum illo versari; nisi forte id postulet ratio vitandi scandalum, aut nisi speretur, quod per salutationem odium deponat; cuilibet enim mandatum est de proximo suo, & quilibet tenetur illius scandalum, & ruinam vitare, quoties absque gravi incommodo potest: Confessarii tamen consulere debent pœnitenti, ut sponte inimicum salutet, non solum ut Christum Dominum imitetur, qui pro inimicis oravit, sed etiam quia denegatio salutationis fere semper conjungitur cum odio, aut cum scandalo; & a fortiori scandalum, odium, & contemptus solet haberi, si inimicus non resalutetur: Quod si aliquando aliquis sit longe superioris conditionis, ut Prælati, vel Nobilis respectu subditi, vel plebei, & non sequatur

scandalum, neque adscribatur contemptui denegatio resalutationis, certe nec tenetur illum resalutare post inimicitiam, sicut non tenebatur ante inimicitiam.

III. Rogabis; An teneamur inimico veniam concedere, si illam petat? Respondeo, teneri quidem nos odium deponere, & signa benevolentiae communia illi exhibere, ut hæcenus ostendimus, sed non teneri actionem contra illum coram Judice omittere, ut satisfaciatur injuriæ, & damnis illatis; Immo si sponte satisfactionem præbeat, adhuc licitum est satisfactionem juridice exigere præciso gravi damno illius, quod forte ex charitate teneremur impedire. Ita Valent. Sylvest. & alii apud Bonac. hic disp. 3. quæst. 4. punct. 3. contra Azor. docentem teneri læsum actionem injuriarum coram Judice intermittere, si ille debitam satisfactionem exhibeat: Cujus sententia regulariter consulenda est; tum quia raro sine odio, & vindicta coram Judice agitur adversus inimicum; tum etiam quia id est conforme consilio Christi Domini, *Si quis percusserit te in maxillam, præbe ei & alteram.*

IV. Quæritur secundo; Quonam ordine proximus diligendus est?

Respondeo, conjunctos magis diligendos esse, quam extraneos, & inter conjunctos, qui magis sunt conjuncti. Quare cœteris paribus ante omnes diligendus est Pater, cui præcipua cura incumbit alendi, & instituendi filium. Secundo, Mater; quia parentes ex D. Th. magis Deo assimilantur, nam post Deum illis debemus, quod simus, & vivamus. Tertio, Uxor, quæ una caro est cum marito. Quarto, Filii, (quamvis talis ordinis perversio non sit satis ad mortale propter exiguam inter has personas distantiam, ut docent communiter Theologi apud Bonac.) Quinto,

ceteri confanguinei juxta gradum conjunctionis, itaut confanguinei præferantur affinibus. Demum reliqui, itaut vir justus peccatori præferatur. Dixi tamen, cæteris paribus; nam si mater sit benefica, pater crudelis, illa est præferenda; Et multi putant contra D. Th., Bonac., & alios, præferri posse parentibus eum, qui nos a morte liberavit; Et alii putant contra eundem Bonac., creditorem in extrema necessitate posse præferri etiam parentibus. Sicut autem in rebus temporalibus præferendus est Pater carnalis patri spirituali; ita in rebus spiritualibus præferendus Pater spiritualis patri carnali, ut communiter docent contra Bagnez. Hic autem ordo servandus inter personas privatas; persona vero publica cuilibet privata præferri debet, ex Valent., & Bonac., quia vices Communitatis sustinet; magnum autem bonum Communitatis etiam proprio bono præferendum est.

Notat tamen ex Less. Tambur. lib. 4. cap. 3. §. 5., quod in rebus pertinentibus ad vitam, & naturam sustentandam in extrema, vel gravi necessitate, Primo subveniendum sit Patri. Secundo, Matri. Tertio, filiis. Quarto, Uxori. Quinto, fratribus, & aliis; Sed extra necessitatem extremam, aut gravem in communibus necessitatibus succurrendum sit prius Uxori, quia est una caro cum marito; deinde filiis, quibus tenentur parentes alimenta præstare; Tertio, parentibus; & quidem prius Patri, quam Matri, eo quod illis debeamus vitam; Demum fratribus, tororibus, & aliis juxta ordinem assignatum. Henr. tamen apud Bonac. disp. 6. quæst. 7. punct. 10. docet, quod uxor præferenda sit parentibus, & filiis etiam in extrema necessitate, quia Genes. 2. dicitur, *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhæret uxori suæ*; Sed hoc intelligendum est de actu conjugali,

& circa domesticam inter conjuges administrationem.

V. Quæritur tertio; Quænam peccata commissionis, & omissionis charitati proximi opponantur?

Respondeo, peccata omissionis, quæ charitati proximi adversantur, sunt Primo, omissio amoris interni, & formalis, ut diximus. Secundo, neglectio salutis spiritualis, vel corporalis gravis tam propria, quam aliena; unde contra charitatem peccat, tam qui in extrema necessitate spirituali proximi omittit illi succurrere, etiam si non possit aliter illi subvenire, quam cum periculo vitæ (modo sit æque certa spes illum juvandi) quam qui in extrema, vel gravi necessitate corporali proximi non erogat illi elemosynam. Tertio, omissio correctionis fraternæ, prout a Christo Domino præcipitur Matth. 18., quando scilicet culpa est certa, & gravis, & est spes emendationis.

VI. Peccata vero commissionis sunt, Primo odium tam abominationis, quam malevolentia: Ubi notat Tambur. lib. 2. Confess. cap. 6. §. 3. quod si velis inferre proximo malum grave, teneatis in confessione aperire speciem mali; verbi gratia, si voluisti inferre mortem, infamiam, damnum in re familiari; quia diversa specie est malitia in his actibus, prout diversa sunt jura proximi ad vitam, famam, &c.: Contra vero si desideres illi malum grave, prout malum proximi est, nolis tamen illud inferre, probabiliter non est opus explicare speciem mali; Sicut nec etiam si gaudeas de malo proximi, puta de morte, infamia, dedecore, incendio, &c., sed satis est dicere, toties delectatus sum de malo gravi proximi, ut docent Valent., Bonac., & alii apud Trull. lib. 1. cap. 6. dub. 2., & Dian. part. 1. tract. de Circumstantiis resol. 30. contra Pal., Suar. de Char. dist. 6. sect.

2. num. 2. , & Con. Ratio est , quia per hæc omnia læditur sola charitas , qua tenemur proximum diligere , quin lædatur , aut desideretur læsio ullius juris particularis proximi .

Ubi notandum , damnatas esse ab Innoc. XI. propositiones illas , nempe 13. , quæ habet : *Si cum debita moderatione facis , potes absque mortali de vita alicujus tristari , & de illius morte naturali gaudere , illam inefficaci affectu petere , & desiderare , non quidem ex displicentia persona , sed ob aliquod temporale emolumentum .* Et 14. , in qua dicitur : *Licetum est absoluto desiderio cupere mortem Patris , non quidem ut malum Patris , sed ut bonum cupientis ; quia nimirum ei obventura est pinguis hereditas : Necnon 15. , quæ dicit : Licetum est filio gaudere de paricidio Patris a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas .*

VII. Secundum peccatum commisionis contra charitatem est indignatio , quæ est dolor , quod bona temporalia quis habeat ; & Ira , quæ est irrationabilis , & immoderatus appetitus vindictæ ob injuriam acceptam ; Isti tamen duo actus possunt cum debita moderatione exerceri , juxta illud Psalm. *Irascimini , & nolite peccare , unde potest juridice exigi satisfactio deposito odio , ut diximus .*

Tertium est Invidia , quæ est tristitia de bono alterius , vel gaudium de illius malo , quatenus proprium dimittit ; Differt autem ab æmulatione , per quam dolemus de alterius bono , non quia in illo est , sed quia nos illo caremus ; Quare æmulatio licita est , si dolor sit moderatus , & circa res licite appetendas . & ideo Apost. dixit : *Æmulamini charismata meliora .*

VIII. Quartum est Discordia , quæ ex D. Th. est dissensio voluntatis a voluntate proximi circa bonum , quod quis tenetur velle ; ut si pauperem

volentem sibi providerè sine justitia cupias , quod non obtineat intentum . Non est autem peccatum , quando quis probabiliter putat non esse bonum , quod alter vult ; Quo pacto D. Th. excusat dissensionem inter Paulum , & Barnabam , Actor. 5. *Discordia opponitur paci , & concordia , & ideo est speciale peccatum contra charitatem : Proverb. autem 5. post sex , quos odit Dominus , numeratur septimo loco is , qui seminat discordias inter fratres .*

Quintum est Contentio , seu Altercatio verborum cum proximo contra veritatem ad eam impugnandam : proinde est quidam effectus discordiæ .

Sextum est Rixa , quæ est Pugna privatarum personarum ex mutua ira , & excandescentia concitata .

Septimum est Seditio , seu dissensio civium , quando scilicet una pars civitatis contra aliam insurgit ad pugnam : Hæc differt a Bello , quod est inter duas Respublicas , & a schismate , quia hoc est contrarium unitati spiritali Ecclesiæ ; seditio vero adversatur unitati politicæ Reipublicæ .

Denique adversatur charitati erga proximum Scandalum , de quo plura quaerenda sunt .

IX. Queritur itaque quarto ; Quid , & quotuplex sit scandalum ?

Respondeo , scandalum ex D. Th. definitur *Dictum , vel factum minus rectum præbens alteri occasionem ruinae ;* Verbi gratia , si Clericus domi suæ aliat mulierem suspectam , peccat peccato scandali , quia cum tale factum habeat mali speciem , dat occasionem ruinae aliis , qui tali exemplo ad simile peccatum facile possunt induci . Quare Apost. 1. ad Thesal. 5. ait , *Ab omni specie mali abstinete vos ;* non enim satis est abstinere a malo , sed etiam abstinere debemus ab omni specie mali , ut scandalum vitemus . Ubi duo notanda ; Primum est , operationem de se venialem aliquando ex circumstan-

stantia scandali evadere mortalem; ut si Religiosus, aut Sacerdos proferret verba jocosa coram feminis in iis circumstantiis, in quibus præbeat illis occasionem peccandi; vel si Adolescentens proferat verbum amatorium coram muliere, audiente ejus marito Zelotypo; unde probabiliter magna rixa sit secutura. Alterum est, quod si operatio de se non mala speciem mali habet, ita ut alteri possit esse occasio lapsus, & ruinæ, tu tamen conaris ostendere justam causam, cur ab ea non abstineas, non peccas peccato scandali; Et si scandalum sequatur, illud dicitur esse scandalum Acceptum, non Datum; Verbi gratia, si comedas die Veneris carnes, patrefaciendo ægritudinem tuam.

X. Dividitur itaque ex D. Th. scandalum in Activum, quod datur, & Passivum, quod accipitur, seu in Datum, & Acceptum; quæ iterum subdividuntur; nam scandalum Datum subdividitur in directum; ut si quis loquatur turpia directe intendens ruinam proximorum; & Indirectum, ut si quis loquatur turpia non intendens talem ruinam, sed solum prævidens fore, ut probabiliter ex tali peccato alii in mortale labantur. Scandalum etiam Acceptum (quod habetur quando præter intentionem operantis, & præter naturam, seu conditionem operationis, alter ex ea accipit occasionem peccandi) subdividitur in scandalum Pusillorum, quod scilicet ex hominis ignorantia, vel infirmitate provenit, & Scandalum Pharisaicum, quod ex mera malitia ortum habet; sicut Pharisei ex propria malitia acceperunt occasionem occidendi Christum Dominum ex ejus verbis, & miraculis.

XI. Quæritur quinto; Quodnam scandalum sit peccaminosum?

Respondeo, & dico primo, scandalum activum directum semper esse illi-

Pars II.

citum; ut si quis jussione, consilio, aut exemplo expresse, vel tacite inducat alium ad peccandum, directe intendens id, quod sine peccato ab eo fieri non potest. Ratio est clara, quia talis inductio est contra virtutem charitatis, & misericordiam, & importat affectum ad peccatum. Hinc Christus Dominus Matth. 8. dixit: *Ve homini illi, per quem scandalum venit.*

Dico secundo, scandalum activum indirectum non semper est illicitum, quando scilicet quod præbet occasionem ruinæ proximo, est operatio de se bona, vel saltem indifferens, & ex bona intentione fit, & datur justa causa illam non omittendi; unde peccatum proximi solum permittitur, eo quod vel non possimus, vel non teneamur illud impedire; in quo casu dicimur materialiter tantum ad peccatum alterius concurrere, seu cooperari. Quare sicut sine peccato Deus tanquam causa prima concurrat ad peccatum creaturæ; ita sine peccato conjux reddit debitum alteri conjugi habenti votum castitatis, si illud exigat, nec possit a tali proposito illum avocare: Sine peccato etiam Parochus ministrat Eucharistiam peccatori occulto publice illam petenti; sine peccato in Civitatibus ad vitanda pejora mala locantur domus meretricibus; sine peccato Judæorum synagoga, & hæreticorum templa, permittente Republica, ædificantur. Ubi notandum Primo, quod major causa requiratur ad cooperandum materialiter peccato alterius, si cooperatio materialis ad peccatum sit propinquior, quam si sit remota; Verbi gratia, major causa requiritur ad associandum furem, quam ad scalas sustentandas, ut per fenestram ascendat. Secundo, major causa requiritur, si peccatum sit gravius; Verbi gratia magis requiritur ad cooperandum materialiter peccato injustitiæ, aut peccatis publicis, blas-

Z

blas-

blasphemiam, &c., quam peccato luxuria, aut peccato occulto. Tertio, si probabilius est, te non cooperante, alterum non cooperaturum. Quarto, si minus juris habeas ad tale opus.

XII. Hinc inferitur primo, licitum esse Christianis captis remigare in trimibus Turcarum contra Catholicos, quia cooperatio ista remote se habet ad peccatum Turcarum; & quia illis detrectantibus alii non deessent, qui hunc laborem obirent; ac demum quia metus gravis excusat. Contra vero non licet iisdem ignem admove- re tormentis bellicis in perniciem Catholicorum; quia propinquius se habet ad peccatum talis cooperatio; immo aliquando est directa occisio, atque adeo intrinsece mala.

Inferitur secundo, posse artifices vendere res indifferentes, puta gladios, aleas, &c., etiamsi alter sit iis abusus; quia hæc remote se habent ad peccatum. Si tamen quis vellet emere gladium ad alium occidendum, non posset illi vendi; quia modicum lucrum postponendum est vitæ alienæ; ideo non licet venena vendere, nisi iis, qui putantur bene usuri, verbi gratia ad medicinam, confectionem colorum, &c.

Inferitur tertio, non licere domum, aut instrumenta ministrare ad ludum, quoties ludentes prævidentur proni ad blasphemias, ad furta, &c., ut dicemus cum de contractu locationis; Nec licet meretricem paratam ad herum conducere, aut furi scalam applicare, &c., quæ omnia proxime ad peccatum concurrunt, & non nisi metu mortis permitti possent.

Inferitur quarto, licitum esse probabiliter Patrifamilias famulo, aut filio suspecto de furto pecuniam apponere, ut cum deprehensum emendet, & graviore malo occurrat; quia hoc non est intendere malum, sed impe-

dire malum gravius; sicut Deus plurima peccata permittit subministrando materiam, ut majora bona inde resultent; Et Judith permittendo libidinem Holofernis ortam ex suo ornatu non peccavit. Ita Petrus Navar. contra Sanch. lib. 10. disp. 12. num. 35., Sa., & alios; quamvis recte notet Navar. id homini ordinarie non licere, cum non sit dominus absolutus rerum, & universalis.

XIII. Dico tertio, scandalum passivum, seu Acceptum, etiam pharisæicum, permitti non debet absque aliqua utilitate propria, vel aliena saltem temporali; ut notat Dian. part. 5. tract. 7. resol. 24., quia tenemur ex charitate impedire peccata proximi, quando facile possumus; Unde non licet sine ulla causa petere a Sacerdote excommunicato tolerato, vel concubinario, ut sacrificet, aut ab usurario petere pecunias mutuas: Permitti tamen potest huiusmodi scandalum data justa causa; Verbi gratia si indigeas, poteris petere nummos mutuos ab usurario, & juramentum a juraturo per falsos Deos. Hac ratione August. apud Laym. de scandalo excusat Abraham a peccato, quando Saræ uxori suæ Genes. 12. dixit; *Dixi, obsecro, quod soror mea sis, ut bene sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tuam.* Vere enim & uxor, & neptis erat ex fratre Aran; unde soror (licet ex paterno tantum sanguine) dici poterat, quia omnes consanguinei apud Judæos dicebantur fratres ex August. Et constat in Evangelio de fratribus, & sororibus Domini. Permisit etiam Abraham, ut Ægyptii occasionem caperent mulierem rapiendi, confidens de illius pudicitia, quod ab eo periculo liberaretur.

Major autem causa requiritur ad permittendum scandalum Pusillorum quam Pharisæorum, ut notat Busemb. ex Laym. & Bonac., illud quippe pro-

cedit ex ignorantia , aut infirmitate , ut si comedas carnes coram illis , qui nesciunt tuam necessitatem , & inde arrepturi sunt occasionem ad peccandum : Quamvis scandalum , quod procedit ex ignorantia , post debitam instructionem , & admonitionem , non est amplius Pusillorum , sed Pharisaorum , ut patet .

XIV. Ad vitandum tamen scandalum Pusillorum aliquando omitti debet observantia aliquorum præceptorum : Verbi gratia , potest uxor omittere aliquod jejunium ad vitandam gravem discordiam cum marito ; Potest Superior dissimulare aliquos defectus ad vitandas turbas , & majora mala ; Potest mulier , immo debet femel , aut iterum non egredi domo ad audiendam missam præcepram , si sciat aliquem in particulari ex suo aspectu scandalizandum ; ut docent communiter apud Dian. part. 5. tract. 7. resol. 21. , & 22. contra nonnullos ; Quamvis ad id non teneatur , si putet aliquos tantum in genere esse scandalizandos ; Qua ratione Doctores apud Busemb. , & Laym. de scandalo num. 21. docent esse tantum veniale ornatum vanum mulierum , præsertim iuxta morem Patriæ , si putent aliquos tantum in genere , neminem vero in particulari ea occasione esse scandalizandos , ut videre est apud Dian. tract. 1. Miscell. resol. 30. . Sã tamen docet , quod sceminam gerentem nudum pectus , quamvis non mala intentione , difficile absolveret (etsi nonnulli illam a mortali excusent) Potest etiam , & aliquando debet Prælati iurium , & honorum Ecclesiæ , aut Monasterii exactionem differre ob scandalum ignorantium , & infirmorum vitandum . Potestque mulier omittere in confessione peccatum illud , ex quo intelligit Confessarium ex infirmitate grave scandalum esse passurum . Ratio horum omnium est , quia præcepto po-

sitivo prævalet præceptum naturale de impedienda spiritali ruina proximi .

XV. Hic tamen notandum , neminem peccare peccato scandali , nisi probabiliter verbo , vel facto conjiciat proximum in gravem tentationem fore lapsurum , cui difficulter possit resistere .

Ex quo colligis primo , non peccare peccato scandali eos , qui ita pravi sunt , ut eorum pravum exemplum parum noceat ; sicut etiam excusatur , qui peccat coram iis , qui tam proclives sunt ad malum , ut non censentur induci ab illo pravo exemplo ; verbi gratia , si quis fornicetur coram aliis , qui parati sunt idem facere , & de se incitati , ut notat Sanch. prim. Moral. cap. 6.

Colligis secundo ex Pal. apud Trull. lib. 1. cap. 6. dub. 5. non peccare peccato scandali , qui solum dat occasionem admirationis , & horroris ; ut si quis die Veneris comedat carnes , aut Moniales invisat , aut fornicetur coram illis , qui ex tali culpa horrorem tantum concipiunt , non vero propositum peccandi . Ratio est , quia in tali casu non præbet occasionem ruinae proximo . Notat tamen Navar. in his casibus raro abesse occasionem ruinae , & peccatum scandali , quia sæpe datur saltem occasio detrahendi , vel sinistre judicandi , vel liberius vivendi .

XVI. Quæritur sexto , An qui alterum scandalizat , peccet universim peccato speciali scandali aperiendo in confessione ?

Respondeo , certum esse , quod qui verbis , aut factis inducit aliquem ad peccatum directe intendendo ejus ruinam , duplex peccatum committit in confessione aperiendum , alterum illius speciei , cujus est peccatum , ad quod inducit ; alterum vero scandali contra charitatem ; Verbi gratia , qui suo exemplo , vel suasionem inducit alium ad fornicandum , peccat tum peccato lu-

xuriae, tum etiam peccato scandalii, ut communiter docent apud Tambur. in Meth. Confes. lib. 2. cap. 1. §. 17. itaut non satis sit in confessione dicere, Volui meo exemplo inducere alium ad peccandum, sed debeat explicari, quod volueris illum inducere ad tale peccatum, videlicet ad fornicationem. Ratio est, quia qualibet virtus non solum obligat nos, ne contra illam peccemus, sed etiam ne alium positive inducamus ad peccandum contra illam; ergo qui intendit positive inducere alium ad fornicandum, non solum peccat peccato scandalii contra charitatem, sed etiam contra castitatem; atque adeo utrumque peccatum in confessione est explicandum.

Si vero non intendatur directe ruina proximi, sed illa solum praevideatur, putat Lug. de Poenit. disp. 16. sect. 4. contra Laym. de scandalo num. 5., Sanch., Vasq., Con. apud Tambur. loc. cit., quod non sit necesse explicare in confessione speciem peccati, ad quod proximus inductus est; Verbi gratia, an ad adulterandum, vel occidendum; Nec oportet explicare conditionem personae inductae ad peccatum, an scilicet fuerit Sacerdos, qui in adulterium inductus est. Ratio est, quia tale peccatum est solum contra charitatem, non contra alias virtutes, quae licet obligent, ne positive, & directe inducamus alios ad peccandum contra illas, non videntur tamen obligare, saltem graviter, ad impedienda vitia in aliis contra tales virtutes. Hinc qui furando praevidet, quod alter arrepturus sit ansum ad homicidium committendum, satis est, si in confessione dicat se furatum esse, & dedisse aliis occasionem peccandi graviter. Unde fit, quod quia non est reus homicidii talis fur, nec teneatur ad compensandum damnum ortum ex homicidio.

Qui tamen dum furatur occulte,

suspicitur fore, ut alteri innocenti tale furtum imputetur per accidens, ex Laym., peccat tantum contra charitatem relate ad istum; Quod si furtum ex intentione operantis, vel ex modo, quo fit, ex natura sua ordinetur, ut alteri imputandum esset, tunc fur etiam comparatione huius innocentis peccaret contra iustitiam, & teneretur ejus damna refarcire.

ARTICULUS VI.

De Obligatione subveniendi proximo in suis necessitatibus.

- I. In extrema necessitate spirituali proximi tenemur illi, etiam cum vita discrimine, succurrere.
- II. In necessitate non extrema, sed gravi alicujus particularis non tenemur cum vita periculo succurrere; tenemur tamen in necessitate gravi alicujus Communitatis.
- III. Pastor, etiam in gravi necessitate suarum ovium, tenetur opem illis ferre cum vita discrimine.
- IV. Non tenemur, sed possumus periculo exponere vitam propriam pro vita temporali proximi.
- V. Divitibus praecipitur facile tribuere elemosynam indigentibus.
- VI. In extrema proximi necessitate tenemur ad elemosynam ex necessariis statui proprio, sed natura superfluis.
- VII. Num satis sit extreme indigenti mutare?
- VIII. Num in gravi necessitate proximi tenemur illi succurrere ex necessariis ad statum? Tenemur certe ex statui superfluis.
- IX. Ad quid tenemur in communibus pauperum necessitatibus?
- X. Beneficarii magis, quam alii obligantur ad succurrendum pauperibus. Quoniam pacto possint de redditibus Beneficii disponere?
- XI. Quandonam tenemur proximum fra-

fraternaliter corrigere, & Quomodo? Quid si dubitetur, an correctio sit profutura?

XII. Num etiam cum gravi incommodo fieri debeat aliquando fraterna correctio? Et num pramitti ea debeat semper, antequam delictum denuncietur?

I. **Q**uæritur primo, An teneamur spirituali necessitati proximi subvenire etiam cum periculo vitæ?

Respondeo, necessitatem spirituales aliam esse Extremam; quando scilicet aliquis non potest sibi aliunde providere; (ut si infans, aut amens baptizandus sit in periculo mortis) Aliam vero non esse extremam, quando scilicet quis aliunde potest sibi prospicere, & probabiliter prospiciet. His positis

Dico primo; si proximus sit in extrema necessitate spirituali, charitas obligat ad succurrendum illi, etiam cum periculo vitæ; si tamen sit spes, quod auxilium sit profuturum, nec detur periculum animæ propriæ in operem ferente: Dicitur enim Joan. 3. *Et nos debemus pro fratribus nostris animas ponere.* Quare si quis sit in extremo vitæ, & indigeat absolutione sacramentali, tenetur Sacerdos illam conferre cum periculo vitæ; dummodo tamen ex Malder., & Bonac. moraliter constet non esse illum propria contritione justificandum, nec esse alium, a quo absolvatur. Ita Valent., Navar., Malder., & alii apud Bonac. Ex quo sequitur nos non teneri ire ad Indos ad prædicandum Evangelium; nam sunt alii, qui id faciunt, & tenentur facere. Sequitur etiam, quod si quis injuste nos invadit, possumus illum occidere, si necessarium sit ad vitam tuendam, quamvis sciamus illum esse damnum. Et ratio est, quia hic non laborat necessitate extrema, quandoquidem ex sua malitia se

conjicit in tale periculum.

II. Dico secundo. Extra extremam proximi necessitatem spirituales non tenemur proximo succurrere cum periculo vitæ, aut cum notabili detrimento famæ, aut facultatum; Verbi gratia, non tenemur adulterum ab adulterio cum vitæ periculo retrahere. Ita Doctores citati. Et ratio est, quia natura dedit nobis magnum jus ad vitam, & facultates, unde non est credibile, quod homines ad id obligarit. Id tamen intelligendum est de necessitate non extrema alicujus particularis; non vero alicujus Communitatis; nam Communitati etiam in gravi necessitate laboranti succurrendum est cum periculo vitæ; quia bonum spirituale communitatis pravalet bono privato; Quare tenetur Concionator cum periculo vitæ peccata publica reprehendere, quando imminet periculum ruinæ Communitati; ut accidit si peccata ex sua natura alios inficiant; Si tamen necessitas Communitatis sit levis, hoc est in qua sine magna difficultate potest sibi subvenire, non tenemur cum tanto periculo.

III. Dico tertio, ex D. Th. 2. 2. quæst. 21. art. 1., Valent., & aliis, Pastorem teneri ovibus suis succurrere cum periculo vitæ, quando sunt in gravi necessitate; nam *Bonus Pastor animam suam ponit pro ovibus suis.* Ratio est, quia cum major sit obligatio Pastoris, quam reliquorum, si reliqui tenentur in extrema necessitate, Pastor tenetur etiam in gravi necessitate subvenire: Immo ratione officii tenetur etiam inquirere, ex Bonac., & D. Th. 2. 2. quæst. 21. eos, qui laborant gravi necessitate spirituali, ut eis subveniat. Hinc sequitur quod tempore pestis non possit Pastor a suis recedere, nisi alios ministros idoneos, & sufficientes substituatur.

IV. Dico quarto; licet non teneamur, possumus tamen periculo vitam no-

nostram exponere pro vita temporali aliorum; hic enim est actus honestus; Nam Joan. 5. dicitur, *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*; unde possumus servare peste infectis, dissolvere rixam pugnantium, permittere, quod occidamur ab injusto in valore, ne ille, si a nobis occidatur, damnetur; Possumus etiam tabulam nobis necessariam in naufragio cedere amico, dummodo aliis damnum in his casibus non eveniat; ut si ex mea morte sequeretur damnum grave meae familiae; cum non possim ego cedere juri alterius.

V. Quæritur secundo, Utrum teneamur proximo in egestate constituto per eleemosynam subvenire?

Respondeo, certum esse dari grave præceptum divitibus de facienda eleemosyna; Nam Joan. 3. dicitur: *Qui viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua, quomodo charitas Dei erit in illo?* Et Matth. 5. damnantur propter omissam eleemosynam illi, quibus dicitur, *Esurivi, & non dedistis mihi manducare.* Et 1. ad Timoth. ult. dicitur: *Divitisibus hujus sæculi præcipe facile tribuere.* Et in cap. Pasce dicitur, *Quisquis pascendo hominem servare poterat, si non pavisti, occidisti.* Tenemur autem ex charitate, non ex justitia, ut communiter docent contra Mendoz. apud Dian. part. 5. tract. 8. resol. 2.

Difficultas est, num ad eleemosynam teneamur in extrema solum necessitate proximi, an in gravi, an etiam in communi? Dicitur autem extrema, vel quasi extrema necessitas, quando proximus est in probabili periculo mortis, aut ægritudinis, & miseræ, ex qua mors sequatur; aut in probabili periculo amittendi aliquod membrum; ut si quis fame, vel frigore pereat, nisi illi succurratur; aut latro illi minetur mortem, nisi det decem aureos, quos

non habet. Dicitur etiam ex Filiuc. probabiliter necessitas extrema, quando quis ad illam evadendam eligit mortem spiritualem, verbi gratia, prostituere filias, aut seipsum turpi lucro: non tamen quando Titius vult seipsum interficere, nisi dem illi mille aureos; quia hæc est malitiosa necessitas, a qua ipse potest se liberare. Gravis necessitas dicitur, quam incurrunt, qui non habent necessaria ad suum, & suorum statum; ut quando vir nobilis caret pallio, ut decenter adeat ad Divina audienda; Vel si quis ære alieno gravatus in carcere detineatur, aut inter hostes captivus, aut si victu, & vestitu tenuissimo vitam transigat. Communis, & ordinaria necessitas est, quæ passim occurrat in pauperibus ostiatim mendicantibus, & cui passim subvenitur. Sciendum præterea, quod bona, alia dicuntur esse superflua vitæ, alia superflua statui. Superflua vitæ sunt, quando sine illis potest quidem vita sustentari, non vero decenter juxta personæ statum. Superflua statui sunt, quando sine illis non solum vita, sed etiam status decenter conservari potest; Damnata autem est ab Innoc. XI. prop. 12. dicens, *Vix in secularibus invenies etiam in Regibus superfluum statui*; Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluis statui. Intantum autem dicebant vix reperiri superflua statui, quia multi cum Dian. part. 1. tract. 16. resol. 18. putant cum Vasq., quod bona, quæ conservantur ad acquirendum altiorem statum sibi, vel consanguineis, non dicantur superflua statui; quia ascensus ad majorem statum revocandus est ad necessitatem, & convenientiam status præsentis. His positis

VI. Dico primo; in extrema, vel quasi extrema proximi necessitate obligamur ad eleemosynam, etiam ex superfluis ad naturæ conservationem, & necessariis statui; quia ordine cha-

ritatis præferenda est vita proximi statui nostro decenti. Ita communiter contra nonnullos apud Dian. part. 1. tract. 16. resol. 26. Non est tamen improbabile ex Trull., Pal., Con., & Dian. part. 5. tract. 8. resol. 7., quod non teneamur in extrema necessitate aliorum dare, quæ omnino necessaria sunt ad tuum, ac tuorum statum; quia non tenemur vitam proximi conservare cum tanto detrimento, quale est fieri miserum. Immo Pal. cum Con. putat, te non teneri ingentes divitias etiam statui non necessarias expendere pro vita proximi, verbi gratia tria, vel quatuor millia aureorum; quia talis sumptus in morali æstimatione, & quoad Reipublicæ utilitatem pretiosior est vita hominis. Hinc non teneris pro infirmo Medicos longe distantes vocare, aut medicinas pretiosas dare, etiam si scires sic ægrotum non moriturum, quia charitas non obligat ad media extraordinaria.

VII. Dubium est, An quis possit satisfacere extreme indigenti mutuando, an debeat donare?

Sot. putat, quod debeat dare, contra Navar., & Tolet. Probabilius putat Sanch., Tambur., Trull., quod si egens non habeat hic pecuniam, aut aliud, quo indiget, sed habeat alibi, aut probabiliter credatur habiturus, satis sit mutuare; secus debeat illi dari gratis.

VIII. Dico secundo; in gravi necessitate proximi, quamvis multi apud Dian. part. 4. tract. 4. resol. 215. doceant, de necessariis ad statum teneri divitem sub mortali elargiri eleemosynam; probabile tamen est ex eodem Dian., & aliis non teneri; quia in pari necessitate præferenda est conservatio proprii status conservationi status proximi; Tenetur tamen dives sub mortali de superfluis statui succurrere gravi necessitati proximi. Ita communiter Doctores, quicquid contradicant Rosell.,

Gabriel, D. Antonin. apud eundem Dian. part. 5. tract. 8. resol. 14., & Bonac. disp. 3. quæst. 2. punct. 5., quorum sententiam probabilem putat Malder., & Dian. part. 1. tract. 16. resol. 28., ac Mendo V. *Eleemosyna*. Ratio est, tum quia 2. ad Timoth. ult. dicitur, *Divitibus hujus sæculi præcipe facile tribuere*; quomodo autem facile tribuit, qui expectat necessitatem extremam proximi ad tribuendum? tum etiam quia charitas præcipit proximo succurrere sine gravi incommodo succurrentis; qui autem de superfluis statui largitur, sine gravi incommodo succurrit; Ergo de iis tenetur in gravi necessitate.

IX. Dico tertio. In communibus pauperum necessitatibus multi cum Dian. part. 5. tract. 8. resol. 17., & part. 8. tract. 15. resol. 22., & tract. 16. resol. 28. putant, non teneri nos ad eleemosynam de superfluis statui; quia si hoc esset, nemo posset aliquid de superfluis statui donare, aut in pios alios usus erogare; nec posset sine peccato superfluum acquiri nisi ad subveniendum pauperibus. Verum probabilior videtur sententia Bonac., & aliorum apud ipsum, quod teneatur quilibet, prout judicaverit, sine notabili suo incommodo; Et ratio est eadem; quia cum præcipiatur nobis ex Apoll. facile tribuere, non debemus expectare necessitatem proximi extremam, vel gravem. Putat tamen Tambur., satisfacere huic obligationi, qui habens, verbi gratia, centum aureos annui redditus det duos in eleemosynam.

X. Dico ultimo; Probabiliter ex Granad. apud Dian. part. 4. tract. 4. resol. 214. satisfacit huic obligationi Episcopus, si quartam partem redditus Ecclesiastici det pauperibus; Et alii Beneficarii, si quintam, aut sextam partem, dummodo residuum post suam congruam sustentationem piis operibus impendant. Ratio est, quia tantum

tum obligantur ad abundantes, & frequentes eleemosynas; non vero ad dandum totum, quod superest, pauperibus. Communiter tamen ex Trident. sess. 25. cap. 1. docent peccari mortaliter, si redditus Ecclesiastici in profanos usus consumantur: Quicquid in contrarium doceat Lorca, quem novissime refellit Dian. part. 10. tract. 11. ref. 35.; Etenim talia bona appellantur in jure Canonico patrimonium Christi, bona Ecclesiae, bona pauperum. Illud certum est, quod si donent, verbi gratia parentibus, vel aliis non indigentibus, valide donant, eo quod Beneficiarii vere sint domini talium fructuum: Qui tamen ad id excitant, vel inducunt, peccant cooperando peccato illorum.

Adde, quod Beneficiarius attenta consuetudine loci, in quo non adest spoliatorum usus, potest valide, & licite testari non solum de bonis patrimonialibus, sed etiam de fructibus Beneficii necessariis ad congruam sui, & suae familiae sustentationem; unde ea potest consanguineis etiam divitibus relinquere. Verum fructus congruae sustentationi superfluos non potest licite nisi in pios usus erogare; quamvis valide de iis ad causas profanas disponeret, aut testaretur, cum Beneficiarii sint eorum domini. Ita Bonac. ex Less. lib. 2. cap. 4. dub. 6., nec qui talem donationem acceptat, tenetur ad restitutionem. Qua de re fuse diximus in tertio Opusculo Theologico de Beneficiis Ecclesiasticis.

XI. Quæritur tertio; An, & quando teneamur proximum fraternaliter corrigere?

Respondeo, nos ad id teneri sub gravi, etiam ex præcepto naturali, (non secus ac tenemur subvenire proximo in suis necessitatibus) si tamen quatuor conditiones adsint, videlicet, Quod peccatum proximi, sive etiam

periculum peccandi sit moraliter certum; Quod sit spes emendationis (quamvis hæc conditio non requiratur in Prælato corripiente) Quod detur opportunitas personæ, & temporis, nec sit alius magis idoneus, qui id sit facturus; & demum, quod sine notabili incommodo correctio isthæc fieri possit. Dixi, quod peccatum proximi debeat esse moraliter certum; nam si sit dubium, aut sciatur per auditum, aut per rumorem, tunc ad Prælatum spectat corripere; quia hic tenetur etiam inquirere peccata subditorum ad correctionem faciendam; Reliqui tamen, non nisi in casu, quod peccatum redundet in damnum Communitatis, ut est hæresis, vel in damnum innocentis; aut si sit spes probabilis, quod proximus non sit id agere laturus.

Quando tamen in aliquo habetur ignorantia invincibilis de legis transgressione, (ut si quis die festo labores ignorans illum esse diem festum) non tenemur ad correctionem, si non sit spes utilitatis, vel si timeatur scandalum; secus tenemur ignorantiam illam depellere, & impedire materialem illam legis transgressionem; ad id autem non tenemur ex præcepto correctionis, sed ex virtute Misericordiae spiritualis, cujus est docere ignorantem; atque adeo non tenemur sub gravi, ex Bonac., & aliis.

Dubium est primo; An teneamur ad correctionem, quando dubitatur, an ea sit profutura?

Respondeo cum Dian. part. 3. tract. 5. resol. 23., quod si dubium sit, an correctio sit animæ proximi nocitura, ut si ille eatenus induendus sit in blasphemias, contumelias, &c., non tenemur, quia prævalet præceptum de non nocendo alteri, quam de adjuvando illum; propterea non tenemur corrigere proximum, cujus naturam, & indolem ignoramus; nisi forte in arti-

articulo mortis, ne pereat, aut si peccatum vergat in damnum Communivitatis. Si tamen dubium solum sit, An correctio sit profutura, & non sit dubium, an ea sit nocitura animæ proximi, sed solum bonis illius temporibus, verbi gratia quia proximus non parum de illa tristaretur, tunc ex Trull. tenemur illum corrigere, quia bonum animæ præferendum est bono corporis.

XII. Dubium est secundo, An teneamur aliquando proximum corripere, etiam cum notabili damno proprio, immo etiam cum periculo vitæ?

Respondeo, Prælatum ad id teneri, si sit spes emendationis; reliqui vero ad id tenentur solum, quando proximus est in extrema necessitate, ut si fit in extremo vitæ, & aliter sit damnandus. Notat tamen Dian. part. 4. tract. 4. resol. 128. ex Sâ, & Granad. raro omissionem correctionis esse peccatum lethale, quia raro concurrunt quatuor illæ conditiones enumeratæ; præsertim quia sæpe potest proximus se se resipiscere; unde sæpe non est

in necessitate spirituali talis correctionis; unde raro ad illam cum gravi incommodo obligamur sub gravi.

Dubium est tertio; An correctio fraterna præmitti debeat ante denunciationem cujuscumque delicti?

Respondeo cum D. Th. 2. 2. quæst. 33. art. 7. negative. Si enim peccata sint publica, remedium publice adhibendum est; Nec habet tunc locum illud Christi Domini, *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe illum;* nam si peccatum sit publicum, peccat ille in omnes, quos turbat. Et eadem est ratio de peccato occulto, quod vergit in damnum proximorum five spirituale, five corporale, ut est hæresis, conjuratio, &c. Quare quando proximus non in te solum, sed in alios peccat, statim est denunciandus; nisi forte pro certo habeas, quod sit per secretam admonitionem corrigendus. Idque decrevit Sacra Congregatio anno 1660. approbante Alex. VII. ut notavimus in Trutina damnatarum Thesium exponendo quintam thesim ab eo Pontifice proscriptam.